

Foto WildMedia

Rewilding in ons dichtbevolkte land

Tekst Henk van der Scheer

Rewilding beoogt ruimte te bieden aan natuurlijke processen. Hoe doe je dat in een land met veel water, een delta, en met nog veel meer mensen? Een ongerepte wildernis terug brengen in zo'n gebied behoort niet meer tot de mogelijkheden. Een ongerepte wildernis zonder menselijke invloed is hier ondenkbaar. Een landschap dat in slechte staat verkeert kan wel weer natuurlijker worden met beperkte menselijke sturing. Dat is wat rewilders in Nederland beogen en ook doen. Daarin verschillen ze van klassieke natuurbeschermers, die zich richten op een harmonieus samengaan van mens en natuur en vooral zorg hebben voor de kwetsbare natuur. Deze visie berust op het idee van rentmeesterschap waarin de mens zich moreel verantwoordelijk acht voor de zorg door kwetsbare natuur actief te beheren.

Mislukking en succes van rewilding in grotere gebieden

Vaak wordt als eerste voorbeeld van rewilding gewezen naar de Oostvaardersplassen. Die vormen echter al jaren een twistappels vanwege de sterfte van grote grazers door voedselgebrek in de winter. Voor zo'n beleid is onder de bevolking geen draagvlak. Zoals in het eerste deel van de serie over rewilding al is betoogd is daar regulatie nodig van aantallen grote grazers door de mens of door de invoering van predatoren, en ook daar is op dit moment geen draagvlak voor. Datzelfde geldt voor het laten liggen van veel dode dieren.

Een tweede, beter voorbeeld van rewilding is het project 'Ruimte voor de Rivier'. Dat is een meer natuurlijk project, al lopen rewilders ook daar tegen de grenzen aan van wat maatschappelijk aanvaardbaar is. Rivieren worden beheerd door Rijkswaterstaat. Die hanteert richtlijnen, zoals hoeveel bomen en struiken er in de uiterwaarden mogen staan om in tijden van hoogwater geen belemmering te vormen voor een goede doorstroming. Komen er teveel, dan zal gekapt moeten worden.

De Maasplassen in Limburg vormen onderdeel van dat project. Ze zijn ontstaan als grindgaten door de winning van grind in de uiterwaarden. Door die waterberging werd de gewenste hoogwaterbescherming verkregen. Daarnaast werd een nieuwe bestemming gevonden in de waterrecreatie en het ontwikkelen van de natuur.

Een derde voorbeeld is het project van Natuurmonumenten betreffende de ontwikkeling van de Marker Wadden in het Markermeer. Na de afsluiting van het water door eerst de Afsluitdijk en later de Houtribdijk ging de aanwezige flora en fauna van het open water en de moerassige oeverzones in rap tempo achteruit. Daardoor ontstond een bak 'dood' water. Reden voor Natuurmonumenten om in 2012 nog meer financiers te zoeken voor het ontwikkelen van een vogelparadijs in die bak water. Zo zijn er inmiddels zeven eilanden gerealiseerd met ondiepe wateren en flauwe oevers, die begroeid raken met moeras- en waterplanten: een kraamkamer en opgroei-gebied voor vis. Het grootste eiland is open voor publiek dat verschillende wandelpaden en enkele vogelkijkhutten tot zijn beschikking heeft. Het geheel is een aantrekkelijk broedge-

Foto Remco Schoonderwoert

bied voor vogels, waaronder visdieven, kluten en baardmannetjes. Een dergelijk project, net als dat van 'Ruimte voor de Rivier', sluit goed aan bij de Nederlandse situatie van water en land. Die situatie zorgt er ook voor dat grotere predatoren van vogels, zoals vossen, het gebied niet intrekken, al vindt niet iedereen dat een goede situatie.

Een vierde en laatste voorbeeld is de Waddenzee. Deze wordt als een groot deelproject gezien. Men neemt maatregelen om de bodem te beschermen tegen menselijke invloeden. Niet overal mag meer worden gevisst en de mechanische kokkelvisserij en boom-

Maasplassen in de Limburgse Maas. Foto DS_photography

korvisserij is geheel verboden. In het oostelijk deel van de Waddenzee zijn de mosselvangst en -teelt verboden. Die activiteiten verstoorden het bodemleven teveel.

Tegenstellingen in natuur- beschermingsvisies

In Nederland worden de huidige debatten over natuurbeheer en – bescherming sterk gedomineerd door de tegenstelling tussen de klassieke visie en de op wildernis gerichte visie. De idealen en de ethiek van beide groeperingen verschillen nogal, aldus Martin Drenthen, milieufilosoof aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. De klassieke natuurbeschermers maken zich zorgen over het verdwijnen van weidevogels en de zeldzame flora, maar ze vertellen daarnaast met trots over de orchideeënrijkdom in een zorgvuldig beheerd blauwgraslandje. Rewilders zien vooral hoe zo'n gebiedje alleen kan bestaan dankzij voortdurend en steeds omslachtiger vormen van menselijk ingrijpen. Terwijl klassieke natuurbeschermers veranderingen in het cultuurlandschap proberen tegen te houden, willen rewilders juist nieuwe, wildere land-

Het gaat er steeds om de balans te vinden tussen tegengestelde perspectieven

schappen creëren die op eigen benen kunnen staan. Die verschillen maken ook dat beide groepen natuurbeschermers verschillend aankijken tegen landbouw. Volgens rewilders is de landbouw per definitie er op uit om de natuurlijke biodiversiteit te vervangen door enkele voor de mens nuttige soorten. Volgens rewilders zou natuurbescherming zich moeten richten op het stimuleren van natuurlijke processen, die ten grondslag liggen aan vitale ecosystemen. Niet domineren en controleren, maar wildheid de ruimte laten.

Klassieke natuurbeschermers verwijten de rewilders, dat ze alles maar op z'n

beloop willen laten. Is het wel verantwoord om in een cultuurlandschap als dat van Nederland de natuur haar gang te laten gaan? Als we de heide niet beheren, dan zullen zeldzame soorten welke van die habitat afhankelijk zijn, verdwijnen. Het mag nobel klinken om de natuur de ruimte te geven, maar het wildernis-denken loopt het gevaar in onverschilligheid te ontaarden. Zeker wanneer het voorbijgaat aan de verantwoordelijkheid, die wij mensen kunnen voelen voor het voortbestaan van soorten die van onze zorg afhankelijk zijn.

In de praktijk gaat het erom een evenwicht te vinden tussen actieve zorg

voor wat kwetsbaar is en terughoudendheid tegenover dat wat wild, robuust en soeverein is, aldus Drenthen. In beide gevallen is er een ethisch besef. Dat is er ook bij boeren. Die zijn zich vaak wel degelijk bewust van de kwetsbare vruchtbaarheid van de grond. En ja, er bestaat een fundamenteel verschil tussen natuurbeheer en agrarisch landgebruik. Natuurinclusieve landbouw verzacht die verschillen. Duidelijk is dat de mensheid een veel te grote ecologische voetafdruk heeft. Dat laat onverlet dat we niet moeten willen verwilderen op land dat bij uitstek geschikt is voor landbouw. En ook het omgekeerde geldt, het gaat er steeds om de balans te vinden tussen tegengestelde perspectieven.

Rewilding rondom Natura 2000-gebieden

Beide 'soorten' natuurbeschermers zien mogelijkheden voor rewilding rondom Natura 2000-gebieden om de

stikstofneerslag in die natuurgebieden te verminderen. Als boeren worden uitgekocht of stoppen met hun bedrijf moet er wat gebeuren met de vrijkomende gronden en dan lijkt rewilding een van de aantrekkelijke opties naast recreatie. Zo ontstaat er een bufferzone om het natuurgebied. Omdat deze voormalige landbouwgronden vaak voedselrijker zijn dan de natuurgebieden waar ze naast liggen, maken vogels graag gebruik van deze combinatie. Een goed voorbeeld is bijvoorbeeld het Bargerveen, in de gemeente Emmen, waar door hoogveenherstel het systeem steeds armer werd aan voedingsstoffen. Dat was goed voor het hoogveen, maar niet voor de insecten die de grauwe klauwieren graag eten. Dankzij die bufferzone op voormalige landbouwgrond in de nabijheid van de hoogveenkern, konden de grauwe klauwieren daar hun voedsel halen en broeden in de hoogveenkern.

Daarnaast is rewilding een optie om de slechte staat van een aantal huidige landschappen te verbeteren. Vaak gaat het dan om deelprocessen om die gebieden weer natuurlijker te maken. Overigens is de grootte van de schaal waarop verwilderd wordt geen criterium, aldus Liesbeth Bakker, één van de auteurs van het 'handboek' *Rewilding in Nederland*.

In *Bijenhouden* van december komt onder andere de waterberging rondom de stad Groningen aan bod en het uitzetten van Zweedse korhoenders op de Sallandse heuvelrug. De laatste bijdrage(n) in deze serie zal/zullen gaan over rewilding van honingbijen. ●

Herstel van veengroei in het Bargerveen. Foto Condorpasa